

SHOBOGENZO GENJO KOAN

Uskutečnění universa

Eihei Dogen (1200-1253)

Když se na svět díváme subjektivně, můžeme najít koncepty jako oklamáný, osvícený, můžeme definovat, co to je praxe buddhismu a co praxe buddhismu není, můžeme dát hodnotu životu a smrti a můžeme rozlišovat mezi buddhy a obyčejnými lidmi. Ale když se na svět díváme objektivně, klam a osvícení nelze nikde najít (jsou to jen abstraktní koncepty), buddhové a obyčejní lidé mají všichni naprosto stejné fyzické složení a život a smrt jsou jen stavy hmoty. Pravda, kterou učil Buddha, není obsažena v oblasti, kde analyzujeme a rozlišujeme, a tak život je prostě jen žití a smrt je prostě jen umírání. Někdy jsme oklamání a jindy máme jasno. Někteří lidé jsou buddhové - probuzení do skutečnosti - a jiní nejsou buddhové. Ale především všechno je takové, jaké to je - někdy takové, jaké to sami chceme, a jindy jiné, než to chceme.

Snažit se dosáhnout jednoty se skutečností je klam. Když se skutečnost sama stává součástí nás, je to probuzení. Lidé, kteří si uvědomují, co to je být oklamáný, jsou nazýváni buddhové, a lidé, kteří jsou oklamání tím, co je skutečné, jsou nazýváni obyčejní lidé. Někteří lidé mají čím dál jasnější chápání skutečnosti a jiní lidé jsou čím dál víc oklamání. Není nutné být si vědom svého buddhovství. Tak jako tak jsme buddhové a pokračujeme ve zkušenostech stavu buddhy, ať už to víme nebo ne. Když svět před náma zakoušíme celým tělem-myslí, naše zkušenost je přímá - není rozdvojená jako obraz v zrcadle anebo měsíc odražený ve vodě. Když zakoušíme pouze jednu stranu, nejsme schopni zaznamenat také druhou stranu. Pravda, kterou učil Buddha, je nalezení toho, co jsem „já“. Nalézt co jsem „já“ znamená zapomenout na „já“. Zapomenout na „já“ znamená být v jednotě se vším, co zažíváme. Být v jednotě se vším, co zažíváme, znamená nechat odpadnout moje tělo a mou mysl a nechat odpadnout tělo a mysl světa. Tento stav bytí neobsahuje ani stopu po stavu probuzení a tento bezestopý stav je bez hranic.

Když poprvé hledáme, co to je skutečnost, hledáme ji někde jinde. Ale když se učíme zažít skutečnost od člověka, který zažívá skutečnost, pak se skutečnost navrácí do našeho přirozeného stavu. Když plujeme ve člunu a podíváme se na břeh, zdá se nám, že břeh ubíhá kolem. Ale když upřeme pohled na člun, všimneme si, že ve skutečnosti se člun pohybuje dopředu. Stejně tak když se snažíme pochopit svět kolem nás pomocí zmatených domněnek, které rozdělují svět na fyzickou a mentální část, pak je snadné uvěřit, že máme něco, co se nazývá mysl, která přetrvává. Ale když jednáme, přicházíme zpět na toto konkrétní místo a pak je jasné, že svět není soustředěn kolem nás. Dřevo se stává popelem a nemůže se znovu stát dřevem. Ale to neznamená, že bychom pouze měli vidět proces, v kterém se dřevo v minulosti stává popelem v budoucnosti. Pamatujte, že opravdové dřevo existuje v přítomnosti. Bylo dřevo a bude dřevo, ale minulé dřevo a budoucí dřevo jsou naprosto odlišné od skutečného dřeva v přítomnosti. Opravdový popel také existuje pouze v přítomnosti, ačkoliv si pamatujeme popel v minulosti a představujeme si popel v budoucnosti. Stejně jako dřevo, které se už stalo popelem a nemůže se znovu stát dřevem, když lidská bytost zemře, nemůže znovu ožít. V buddhismu se tradičně na život nedíváme pouze jako na proces směřující ke smrti. Pojem žádné vznikání se vztahuje k této okamžité situaci. A Buddha učil, že když zemřeme, už znovu nežijeme. Pojem žádné zanikání se také vztahuje ke skutečnosti, že jak život, tak smrt se objevují pouze v přítomnosti. Když použijeme toto okamžikové pojetí vesmíru, můžeme říct totéž o zimě a jaru – totiž že zima nepřečází v jaro a jaro nepřečází v léto.

Když člověk realizuje skutečnost, nic se nemění. Je to jako odraz měsíce na vodě: měsíc se nenamočí a voda se nezčeří. Dokonce i malá kapička nebo rosa na stéblu trávy umí odrazit celý měsíc. Když někdo uskuteční pravdu, nezanechává to na něm stopy, podobně jako měsíc nečeří hladinu vody. A ta osoba ani nenarušuje stav realizace, podobně jako kapka rosy nenarušuje měsíc, jehož obraz odráží. Uskutečnění může být tak hluboké, jak vysoko je měsíc na nebi. Jak dlouho toto uskutečnění trvá? Měli bychom toto zkoumat v mnoha různých situacích, ve velkých i malých vodních plochách a pro široké i úzké měsíce a oblohy.

Když jsme přesvědčení, že rozumíme skutečnosti, jsme od ni daleko. Když jsme opravdu v jednotě se skutečností, často cítíme, že něco chybí. Například když plujeme na lodi a rozhlédneme se kolem dokola, oceán vypadá kulatý. Nevidíme, žy by měl jakýkoliv jiný tvar. Ale oceán není ani kulatý, ani hranatý. Má nevyčerpatelnou řadu vlastností a pro různé živočišné druhy musí představovat naprosto odlišný obraz. Ale pro naše oči vypadá kulatý a rozrůstá se všude kolem nás. To samé platí pro všechny věci a fenomény ve vesmíru. Existují nepřeborné způsoby jak se dívat na různé situace z hlediska obyčejného člověka a z hlediska buddhistického, ale my pouze vidíme a rozumíme tomu, co je v dosahu naší vlastní zkušenosti. Pokud chceme vědět, jaký je přirozený a neinterpretovaný, nezprostředkovaný stav věcí, měli bychom pamatovat, že existuje nekonečné množství jakostí kromě toho, co považujeme za nějaký konkrétní tvar a že vesmír se rozprostírá do všech směrů. A to platí nejen pro věci, které jsou daleko od nás, ale také pro jedinou kapičku vody a přítomnost tady a teď.

Náš každodenní život spočívá v nekonečném sledu činů, ale my nejednáme v prázdnotě – naše činy se vždy odehrávají v nějakém prostředí. Čin se nemůže odehrát bez prostředí, protože prostředí se vždy objevuje spolu s nějakou činností. Čin a prostředí je jeden nedělitelný celek. Naše činnost někdy pokrývá velký rozsah a někdy omezený rozsah. Ale v konání jsme jak omezení konkrétní situací, tak svobodní v přítomném okamžiku, takže jsme současně omezení a svobodní. Kdybychom se pokusili opustit prostředí našich činů, už bychom dál neexistovali. Prostor, ve kterém jednáme (objektivní bytí) je náš život a současně my sami (subjektivní bytí) jsme naším životem. A mohli bychom jít dál s tímto popisem. V konání jsme my sami a okolnosti jedním nedělitelným celkem cvičení-zkušenosti. Život je takovýto. Celý život je takový. Pokud chceme plně pochopit, jaké jsou okolnosti, ještě než začneme jednat, nikdy nebudeme schopni jednat a nikdy nebudeme schopni najít naši cestu nebo místo. Ale když se vrátíme na toto místo, naše konání činí vesmír skutečným a když nalézáme tuto stezku, naše konání je vždy stavem skvělého vesmíru, který byl uskutečněn.

Tato stezka a toto místo nemohou být popsány slovy jako velký nebo malý. Nejsou subjektivní nebo objektivní. Nečekaly na nás ani se neobjevily nyní. Jsou jen tím, co je před námi tady a teď. Když konáme, pronikáme tím, co děláme, a tak se stáváme zcela jedním s touto činností. Když něco děláme celou svou bytostí, upřímně, pak se setkáváme s realitou tváří v tvář. Vlastní stav činu není možné úplně popsat slovy, protože čin se projevuje v jednotě – jednotě těla a mysli, jednotě subjektu a objektu, jednotě konajícího a konání. Proto i když skutečné konání se vždy děje nyní, nemůžeme to zachytit myšlením, dokud toto konání neskončí. Takže svou myslí nemůžeme pojmout veškeré tajemství existence. Skutečnost v přítomnosti není jasné intelektuální poznání.

Zenový mistr Hotetsu se ovívá vějířem. Mnich, který jde kolem, se ptá: *Vzduch je všude kolem nás a rozprostírá se všude, tak proč se potřebujete ovívat?*

Mistr odpovídá: *Rozumíš, že vzduch je něco, co je všude, ale ještě nevíš, co to znamená „rozprostírat se všude“ .*

Mnich říká: *Co to teda znamená, že vzduch se rozprostírá všude?*

Mistr se dál ovívá. Mnich se pokloní mistrovi.

Opravdu mít jasno o skutečnosti, což se učíme od někoho, kdo má jasno o skutečnosti, je dynamický, nikoliv intelektuální stav. Někdo, kdo říká, že nemusíme používat vějíř, protože vzduch je všude, nebo že můžeme pociťovat vzduch, i když nepoužijeme vějíř, neví, jak se vzduch opravdu chová. Jelikož je vzduch přirozeně všude, díky chování buddhistů je svět skvělé místo.

Shobogenzo Genjo Koan

Napsáno uprostřed podzimu roku 1233 a prezentováno laickému žákovi Yo Koshu. Editováno roku 1252.

Moderní interpretaci textu dokončil v Dogen Sangha Bristol roku 2002 Mike Luetchford.

Do češtiny přeložil Roman Válek v lednu 2008.

Pozn.:

Překlad pořízen částečně podle Nishijima G.W., Cross M., *Master Dogen's Shobogenzo*, Windbell Publications, 1994, a dále podle moderní interpretace textu od Michaela Eido Luetchforda – online:

<http://www.dogensangha.org.uk/Talks/Genjo%20Koan%20Interpretation.pdf> .